

DĚJINY SPÁSY V EUCHARISTICKÉ MODLITBĚ

PODNĚTY PRO LITURGICKOU KATECHEZI

S dějinami spásy se setkáme také při slavení liturgie. Jejím „srdcem“ je tzv. eulogická modlitba, která připomíná Boží činy spásy, je znamením přítomnosti Boží milosti a prosí o dary Ducha (srov. KUNETKA, 2001, s. 240-241). Nejznámějším typem eulogické modlitby je modlitba eucharistická. Její označení je věřícím spíše neznámé (např. Katolický katechismus kard. Tomáška z roku 1968 používá termíny „Svatost oltářní“ a „proměňování chleba a vína“). Následující podněty se proto soustředí na porozumění obsahu eucharistických modliteb a na činnou účast věřících při nich. V závěru se zmíníme o eulogických modlitbách ve slavení svátostí a při žehnání, abychom inspirovali katechety k využívání plodů tohoto bohatství zvláště při přípravách věřících ke slavení svátostí.

Co slavíme v liturgii?

Zkuste položit tuto otázku katechizovaným. Nejsm si jistá, že se mezi různými odpověďmi objeví také „slavení tajemství spásy“ (srov. SC 6). Jak jednotlivé příspěvky tohoto čísla naznačují, spása se děje v celých dějinách lidstva. Jejich vrcholem, středem a také svorníkem je Ježíš (jeho vykupitelské dílo: vtělení, narození, veřejné působení, smrt, vzkříšení a nanebevstoupení). Kristovo tajemství je zvěstováno církví a slaveno nejdokonalejším (ve smyslu nejúplnějším) způsobem při slavení eucharistie, kdy jsou Kristova smrt a zmrtvýchvstání zpřítomňovány (aktualizovány).

Co vyjadřuje slovo „eucharistie“, kterým označujeme mši svatou?

Slovo „eucharistie“ je řeckého původu a znamená „díkůvzdání“. Za co Boha chválíme a děkujeme mu? Za Jeho jednání ve prospěch člověka v dějinách (a samozřejmě i v naší přítomnosti, a to zcela konkrétně, v životě každého z nás). Uvědomme si, jaké jednání máme na mysli: např. jeho věrnost, záchranu z nebezpečí, milosrdenství vůči hříšníkovi... (uveďte konkrétní příklady z dějin spásy). Když v modlitbě uvádíme Boží činy v dějinách, vzdáváme mu tím chválu. Toto „vypočítávání“ se označuje slovem **anamnéze**.

Druhou podstatnou částí eucharistické modlitby je tzv. **epikléze** (z řeckého *epi-kalein* = volat, přivolat). Jde o prosbu k Otci o dar Ducha Svatého. Obsahuje prosbu o Boží dary spásy (Bože, ty jsi učinil..., a proto tě, Bože, prosíme...). Otec vyslyší tuto modlitbu církve, posílá Ducha Svatého, jehož proměňující síla urychluje příchod království a dovršení tajemství spásy. On dává život těm, kteří jej přijímají.

Prostudujte si obrázek, který navíc obsahuje úvod do eucharistické modlitby (tzv. anaklé-

zi) a její závěr (tzv. doxologii).

Jakým způsobem chválíme Boha za jeho činy v eucharistické modlitbě?

Nejobsáhlejší anamnézi Božích činů najdeme ve IV. eucharistické modlitbě. Doporučuji zaměřit se na část od slov „Neboť tys jediný Bůh,...“ až po „... všechno naplňuje a posvěcuje“ (rozdejte její text nakopírovaný).

Základní schéma eulogické modlitby, šipky naznačují dialog mezi Bohem a liturgickým shromážděním.

V tomto textu je obsažena:

- chvála Boha, tak, jak je sám o sobě;
- chvála Boha za jeho dílo stvoření;
- chvála Boha za stvoření člověka;
- chvála Boha za čin spásy v Kristu.

Pokuste se tyto části najít a označit (viz KUNETKA, 1997, s. 12). Na základě toho můžeme hledat slova anamnéze i v dalších eucharistických modlitbách. Např. z Kancionálu, kde je uveden text třetí eucharistické modlitby.

Poznámka: Eucharistickou modlitbu odlišuje od ostatních eulogií zařazení zprávy o Poslední večeři s tzv. konsekračními slovy. Ta je součástí kristologické části anamnéze.

Epikletická část eucharistické modlitby ob-

sahuje speciální prosbu o působení Ducha v konsekračním dění, a také při sjednocení přijímajících.

Eucharistická katecheze s dětmi

Direktorium pro mše s dětmi z roku 1973 velmi doporučuje eucharistické katecheze, aby „děti byly stále schopnější vnímat křesťanské hodnoty a slavit Kristovo tajemství víry“ (čl. 9). Čl. 50 – 52 tohoto direktoria se vyjadřují k mešním modlitbám, zvláště eucharistické modlitbě, na které se mohou tyto nejmladší účastníci podílet tzv. aklamacemi, tj. odpověďmi. Zmíněný článek uvádí, na co by měla být zaměřena vnitřní pozornost dětí, aby prožívaly eucharistickou modlitbu v atmosféře hluboké úcty. Jde o:

- skutečnou přítomnost Krista na oltáři pod způsoby chleba a vína
- jeho obět'
- díkyčinění skrze něho, s ním a v něm
- obět' církve, která se zde koná a skrze niž věřící odevzdávají sebe a svůj život spolu s Kristem v Duchu Svatém Otci.

Dnes máme k dispozici eucharistické modlitby pro mše svaté s dětmi, které ideu direktoria naplňují. Rozdejte dětem nakopírovaný text třetí eucharistické modlitby nazvané „Děkujeme ti, Bože“ (KAŇA, s. 86-94). Modlitbu je dobré rozepsat podle jednotlivých liturgických období. Každá skupina dětí pak dostane modlitbu v jiném znění odlišenou podle liturgických dob. Všichni v textu vyhledají:

- za co děkujeme Bohu Otci, jednotlivé události si připomeneme vyprávěním, otázkami, obrázky...;
- o co prosí kněz Ducha Svatého;
- kterou událost z Ježíšova života znovu opakuje (zpřítomňuje);
- co si připomínáme a za co Boha chválíme a děkujeme mu z Ježíšova života;
- o co Boha prosíme.

Na základě tohoto rozboru vyzveme děti, aby obsah eucharistické modlitby nakreslily (jednotlivé výsledky se budou lišit podle liturgické doby). Jinou variantou je sestavení modlitby z předem připraveným obrázků (menší děti). Na www.cestykatecheze.cz jsou k této části připravené rozepsané texty i obrázky.

Poznámka o činné účasti věřících

I když eucharistickou modlitbu přednáší kněz, jedná se modlitbu celého shromáždění. Základem této skutečnosti je náš křest a s ním spojené tzv. „**všeobecné kněžství**“, projevující se schopností přinášet Bohu obět sebe samého (srov. LG 34, SC 14). Ve křtu jsme byli ponořeni do Kristovy smrti, vynořili jsme se jako „noví lidé“. Dostali jsme dar jeho Ducha a přijali jsme účast na společenství celé Trojice... Je-li tedy na oltáři zpřítomňována Kristova oběť, pak se to týká v naznačeném smyslu i všech přítomných pokřtěných. K objasnění těchto velmi bohatých skutečností je třeba zařadit katecheze o křtu, které připravujeme pro příští ročník revue.

Činná účast věřících se projevuje vědomým

připojením se k dialogu (v myšlenkách), který se odehrává v eucharistické modlitbě (viz obr.). Bůh sestupuje, obdarovává, působí..., člověk svou vírou odpovídá, přijímá, prosí...

Eulogická modlitba ve slavení svátostí

Stejnou strukturu (anamnéze – epikléze) mají eulogické modlitby v samostatném slavení ostatních svátostí. Slovo *eulogie* je řeckého původu a znamená dobrořečení. Je ekvivalentem hebrejského požehnání. Jak naznačuje obrázek, toto požehnání se děje ve dvou směrech: Bůh žehná člověka (zachraňuje ho, např. Gn 1,28), také zvířatům (Gn 1,22), polím (Dt 28, 3–5.8) a celému svému lidu (Ex 20,24; Dt 2,7). Bůh také žehná prostřednictvím lidí. Člověk či shromáždění žehná Hospodinu (Ž 16,7), tzn. chválí, vyznává, děkuje, dosvědčuje věrnost. Jde tedy o dialog mezi Bohem a člověkem.

Výše popsané žehnání se děje při slavení svátostí podle obřadů těchto svátostí. V anamnetické části žehnacích modliteb se objevují tzv. modelové (či typické – viz článek na s. 9-11) události dějin spásy, které představují nepřetržitý proud Božích činů k dobru

a spásy člověka. Tyto činy jsou uváděny výslovně, protože jsou důvodem chvály a díků za Boží věrnost a lásku vůči člověku.

Modlitby jsou uvedeny v příslušných liturgických knihách pro křest, biřmování, obřady pokání, slavení svátostí nemocných ...

S žehnacími modlitbami se můžeme setkat také při jiných příležitostech, kde se koná liturgické žehnání (viz Benedikcionál, liturgická kniha vydaná ČBK v roce 1994).

Texty žehnacích modliteb zvláště při slavení svátostí jsme pro snazší dostupnost pro katechety zpřístupnili na internetových stránkách.

Marie Zimmermannová

Použitá a doporučená literatura:

KUNETKA, F. *Slavnost našeho vykoupení*.

Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 9-15; 50-59; 77-83.

KUNETKA, F. *Úvod do liturgie svátostí*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 219 - 241.

KAŇA, J. SCHRÖTTEROVÁ, P. *Nedělní misálek*. Praha : Portál, 1993, s. 86-94.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU. *Direktorium pro mše s dětmi*, 1973.

SPÁSA VE SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍCH

Součástí výuky náboženství pro starší žáky základních škol a studenty středních škol by mělo být i téma „Světová náboženství“. Žáci by se měli seznámit se základními informacemi o historii, základech učení, posvátných místech a slavení nejvýznamnějších svátků nejrozšířenějších světových náboženství, kterým jsou: křesťanství, židovství, islám, buddhismus a hinduismus. U starších zájemců připadají v úvahu ještě další náboženství či duchovní směry, se kterými se mohou dnešní mladí lidé u nás setkat. Důvodem, proč by se těmito tématy měli (nejen) mladí křesťané zabývat, je stoupající informovanost a zájem o jednotlivá náboženství ve společnosti, z nichž pak vyrůstá řada otázek po pravdivosti křesťanské zvěsti a hledání postoje k ní. Dalším důvodem je možnost ocenit a porozumět jedinečnosti křesťanské evangelijní zvěsti díky alespoň počátečnímu porozumění jinému náboženskému myšlení. Nás křesťany k tomu vybízí učitelská služba církve (např. Všeobecné direktorium pro katechezi, čl. 199-200, s odvoláním na další dokumenty).

Takováto výuka nezbytně předpokládá příslušnou kompetenci učitele náboženství či katechety a jejich uctivý postoj k ostatním náboženstvím. Kromě toho je třeba mít na zřeteli, že náš přístup k poskytovaným informacím je poznamenán naším způsobem myšlení a rozsahem znalostí. Jde nám především o hlubší poznání obsahu křesťanské víry a ne o posuzování či dokonce odsouzení jiných náboženství. Předpokladem správnosti je použití kvalitních pramenů informací. Mezi takové patří kniha a stejnojmenné DVD prof. Tomáše Halíka *Prolínání světů* (knihu vydalo NLN, 2006; DVD vydala Česká televize), a dále populárně vědecké dílo prof. Luboše Kropáčka *Duchovní cesty islámu* (Vyšehrad, 2006, 4. vyd.).

najít v nauce jednotlivých náboženství odpovědi na několik otázek:

- Co je myšleno pojmem „spása“ a jak souvisí s životem člověka (jaké jsou představy o konečném určení člověka)?
- Jakou roli hraje ve spásy člověka Bůh (božstva, jiné nadpřirozené síly)?
- Co musí dle nauky určitého náboženství pro svoji spásu učinit člověk?
- případně: Jak se dívá to které náboženství na možnost spásy ostatních lidí?

Prezentaci lze využít i při uvádění do tématu „Boží plán spásy“ v katechezích v rámci přípravy na biřmování, při katechezi s dospělými nebo v rámci farních vzdělávacích programů. A to zvláště v případě, je-li zájem účastníků o ostatní náboženství aktuální. Na základě seznámení se s pohledy různých náboženství na téma spásy můžeme pokračovat v katechetickém zpracování tématu k hlubšímu porozumění Božímu daru spásy, jak jej chápe křesťanství.

Obrázek obsahuje symboly náboženství: křesťanství, židovství, islám, buddhismus a hinduismus. Prezentace obsahuje ještě dalších sedm náboženství či duchovních směrů, se kterými se mladí lidé u nás mohou setkat.

Návrh postupu při zpracování ve výuce náboženství nebo v programech náboženského vzdělávání dospělých:

- 1) Diskutujte o informacích a představách účastníků o světových náboženstvích, se kterými se setkali, jsou pro ně zajímavé.
- 2) Seznamte je s pohledem vybraných náboženství na otázku spásy, pokuste se o porovnání s křesťanským pojetím spásy, snažte se vysvětlit nejasnosti, formulovat otázky apod.
- 3) Vyzvěte účastníky k sepsání vlastní úvahy na téma „spása“.

KPC Hradec Králové, autorem prezentace je Bc. Michal Capko